

סב ❖❖❖ מעדני כהן

ישמעתי על אדם גדול שהתפלל אצל מרן בעל אילת השחר זצ"ל ולא היו אומרים ברכת מעין שבע משום שסבר שאינו חשוב מניין קבוע והוקשה בעיניו שלא אמרו ברכת מעין שבע והלך לחפש מניין שעדיין לא אמרו ברכת מעין שבע כדי להשלים ברכה זו בליל שבת.

ולכן ראיתי הרבה שטרחו להתפלל במקום שאומרים ברכת מעין שבע וגם שבליל שבת אנו מברכים ג' פעמים מקדש השבת בתפלה ובמעין שבע ובקידוש והוא כנגד תוספת נפש רוח ונשמה שמתוסף בשבת ולכן ראוי להתפלל במקום שאומרים ברכת מעין שבע.

מסקנת ההלכה לדינא

אין אומרים ברכת מעין שבע אלא בבתי כנסיות קבועין אבל במקום שהוקבענו להתפלל בחוצות כיון שיש עדיין אפשרות של מאחרין שפיר יש לומר ברכת מעין שבע לסמוך על מהר"י אבוהב ועל שיטת הרמב"ם.

מנהג ירושלים לומר מעין שבע גם במניין שאינו קבוע ויש להסתפק אם הוא בכל ירושלים החדשה או רק בירושלים העתיקה.

סימן יח

מי שלא הסתפר בערב הרגל משום שהיה בבידוד אם יכול להסתפר בימי הספירה

והנה חולה שנתרפא במועד אסור להסתפר וכן מי שאבדה לו אבידה בערב הרגל ונטרד בזה ולא היה בידו להסתפר בערב הרגל אסור להסתפר, והטעם כתב הריטב"א הובא במשנ"ב (סי' תקל"א ס"ק ה') 'שלא התירו לגלח אלא בהני אונסין מפורסמין וגלוין לכל הוא שא"א להם לגלח מקודם אבל שארי אונסין אינם מפורסמין וידועים ואם נתיר להם יבואו להתיר אף שלא מתוך אונס', עכ"ל.

נשאלתי במי שלא הסתפר בערב הרגל משום שהיה בבידוד אם מותר להסתפר אחר הפסח בימי הספירה, הנה יעויין בפמ"ג הובא בבה"ל (סי' תצ"ג) שכתב שכל המותרים לספר בחול המועד מותרים לספר גם בימי הספירה, אע"פ שהיה מקום לומר שלא התירו בחול המועד אלא משום כבוד המועד, אבל בימי הספירה לא התירו בזה, מכל מקום אין לפקפק בהיתר זה שכתבו הפמ"ג והביאו הבה"ל.

דהעיקר הוא משום דהני בודאי אי אפשר להם ולא מפני הפרסום, ולכן אתי שפיר נמי דין דחולה שאין זה אונס מוחלט, עכ"ל.

ולפ"ז בנדון דידן יכולים להסתפר בימי הספירה כל מי שלא יכל לגלח בערב הרגל שאונס זה גלוי לכל שמי שנמצא בבידוד אינו יכול להסתפר.

ונראה עוד שהכל לא יכלו להסתפר משום שהספרים לא יכלו לספר שהיה סכנה לספר אחרים וגם הרשויות מנעו וקנסו את המפירים את החוק, וכיון שאונס זה גלוי לכל מותר לספר בחול המועד וכן בימי הספירה.

אכן שמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שכהיום שהרבה מסתפרין בביתם בעצמם וא"כ אין האונס ידוע לכל שאי אפשר להסתפר בלא תספורת מספר, לכן אפשר שאין היתר זה ברור.

בזאר שבר"ח אייר שחל בשבת מותר לספר בערב שבת

יוכלו להסתפר, וראיתי בספר בין פסח לשבועות שכתב בשם הגאון ר' משה פינשטיין זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל דבכה"ג שרי להסתפר בר"ח שלא היה אפשר להסתפר קודם לכן, אולם כתב בשם בעל הקהלות יעקב שלא להסתפר בר"ח.

אכן צ"ע אמאי לא לשתרי להסתפר ביום ה' לכבוד השבת, שהרי שנינו בתענית (דף י"ז) דאנשי משמר שאין מסתפרין כל השבוע, מכל מקום בחמישי מותרין מפני כבוד השבת, וכן מבואר בשלהי תענית דשבוע שחל ת"ב להיות בתוכה שאסור לספר, ומכל מקום בחמישי מותרין מפני

ובשעה"צ (שם ס"ק ז') כתב וז"ל 'העתיקתי זה מלשון הריטב"א, ומיישב הענין בדבריו, דשאר פוסקים שהעתיקו רק הטעם משום דאבדה אינו דבר מפורסם, קשה טובא, דמי שנדר שלא לגלח והתירו חכם הלא גם כן אינו מפורסם, דאטו הנודר נדר בפרהסיא דוקא, והלא ההתר ביחיד מומחה גם כן אינו מפורסם ואפילו הכי התירו, וביותר בחולה שעמד מחוליו במועד, הלא הוא מפורסם בודאי לרבים שהיה חולה ואפילו הכי אסרו, אלא העיקר נראה כמו שכתב הריטב"א, דהני האונס עצמו הוא דבר גלוי וברור שלא היה באפשר לו, מה שאין כן בשאר אונסין שאין האונס גלוי ומוחלט אסרו, דכל אחד יאמר שאונס היה שלא היה לו פנאי וכיוצא בזה, וזה נכלל לדבריו בתרוץ הגמרא גבי מי שאבדה לו אבדה, יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין, וגם מהרמב"ם משמע גם כן

אכן בשנה זו יש להתיר התספורת מטעמא אחרינא דהנה במשנה ברורה (סי' תצ"ג ס"ק ה') כתב וז"ל 'ואף להנהגין איסור גם עד ר"ח אייר מ"מ אם חל ר"ח בשבת כיון שיש כאן תוספת שמחה שבת ור"ח יש להתיר להסתפר בע"ש מפני כבוד השבת', ובשנה זו שחל ר"ח אייר בשבת שפיר אפשר להסתפר בערב שבת מדינא בלא התירא דהפמ"ג הנ"ל.

והנה כשחל ר"ח אייר בשבת הרי גם יום עש"ק הוא ר"ח, והרי כתב במג"א בשם ר' יהודה החסיד שאין להסתפר בר"ח, וא"כ הנהגים כצוואת ר' יהודה החסיד לא

סד ❖❖❖ מעדני כהן

צוותא ר' יהודה החסיד אינו יכול להסתפר בע"ש שפיר יכול להסתפר בחמישי, וגם אנשי משמר שיכולים להסתפר בע"ש התירו להם להסתפר בחמישי וא"כ לכאורה פשוט שיכול בכה"ג להסתפר בחמישי לכבוד השבת.^ד

ואם היה ההיתר להסתפר בעש"ק הוא משום שהוא ר"ח ומשום שבר"ח הקילו באיסור תספורת לכבוד השבת ר"ח החרשתי, אבל הרי ההיתר אינו אלא לכבוד שבת ר"ח שיש בו ב' קדושות ולמה לא יתירו לספר ביום ה' לכבוד השבת ר"ח, וצ"ע.

כבוד השבת, וחזינן שהתירו לספר בחמישי משום כבוד השבת ואי"צ להמתין לערב שבת וא"כ יסתפר בחמישי לכבוד שבת ר"ח.

ואין לומר דהא דהתירו בשבוע שחל ת"ב להיות בתוכה להסתפר בחמישי משום דאיירי בת"ב שחל בערש"ק דאי חל בשבת לא חשיב שבוע שחל ת"ב להיות בתוכה כדאיתא בירושלמי ונפסק בשו"ע (סי' תקנ"א ס"ד) וא"כ אינו יכול להסתפר בעש"ק לכן התירו להסתפר בחמישי, אבל במקום שיכול להסתפר בע"ש לא התירו להסתפר בחמישי, דהכי נמי כיון דמשום

מסקנת ההלכה לדינא

מי ששלא הסתפר בערב הרגל מחמת אונסא דרבים יכול להסתפר בימי הספירה. וכן מה שנהגו שמותר להסתפר בימי הספירה בערב שבת שהוא גם ר"ח, יכול להסתפר גם ביום ה' שלפניו אם נוהג להחמיר כהספר חסידים שלא להסתפר בע"ש שהוא ר"ח ולכן מותר להסתפר לכבוד השבת ור"ח ביום ה'.

ד. הערה בענין כיבוס ותספורת במוצאי ת"ב כשחל ביום ו'.

כתב בשו"ע (תקנ"ח סעי' א') 'בט"ב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי', וברמ"א כ' ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר', ובמג"א (סק"א) כתב בשם רש"ל בתשו' (סימן צ"ב) שאין לרחוץ ביום עשירי ואין לספר ולכבס עד חצות, ופשוט דכשחל ביום ו' הכל מותר לכבוד שבת עכ"ד, ונחלקו פוסקי זמנינו אם ההיתר דביום ו' הוא אף מליל יום ו' או רק משחרית, ובא"ר הובא בשע"ת, כתב ומותר להסתפר בשחרית, משמע דבליל ו' אסור, וכן מבואר בלוח ארץ ישראל.

והנה זהו תימה רבה לומר כן, דהנה איתא במשנה תענית (דף כ"ו:): 'שבת שחל ת"ב להיות בתוכה אסור מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת' ובדף כ"ט: איתא 'חל להיות ערב שבת מותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת, ואם לא כבס בחמישי בשבת מותר לכבס בערב שבת [הוא ת"ב] מן המנחה ולמעלה, לייט עלה אביי ואיתימא רב אחא בר יעקב', ומ"מ מבואר דבחמישי ערב ת"ב מותרים מפני כבוד השבת.

ובתוס' שם (דף ל'). כתבו 'אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לספר ולכבס מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ערב שבת מפני טורח השבת', [וכוונת התוס' משום דמתקנת עזרא צריך לכבס

בחמישי משום כבוד השבת, ולהכי כשחל חמישי בת"ב מכבס לכבוד השבת אבל כשחל ת"ב בשישי שהיה עליו לכבס בחמישי בזה לייט אביי שלא יכבס בשישי כשהוא ת"ב, ובב"י (סי' תקנ"א) האריך לתמוה על תוס' שהתירו כיבוס בט"ב גופיה מחצות, ובהגר"א מחק הגירסא בתוס' וע"כ לדינא מסיק דאסור בט"ב.

והנה מבואר דמשום כבוד השבת התירו תוס' בט"ב שחל בחמישי מחצות, והב"י שחלק עליו אינו אלא בט"ב גופא שהאיסור בו חמור טפי אבל במוצאי ט"ב ודאי דשרי דהא מדינא דגמרא אחר התענית הכל מותר, ורק מנהג כשר לא לאכול בשר ויין, והמהרש"ל הוסיף גם איסור כיבוס ותספורת, אבל ביום ו' דשרי משום כבוד שבת ודאי דמותר גם במוצאי ט"ב דהא לתוס' שרי גם בט"ב גופיה מחצות, רק דלדינא חולק בזה הב"י אבל במוצאי ת"ב ודאי דשרי משום כבוד השבת, ואדרבה מצוה גדולה איכא בזה לקיים תקנת עזרא לכבס בחמישי ובמג"א (סימן רמ"ב) מבואר דאסור לכבס בשישי מתקנת עזרא וא"כ בוודאי מצוה לכתחלה לכבס בליל ששי ולא להמתין ליום ששי, והמחמיר באבילות של ת"ב ואינו מכבס בליל ששי, הרי זה מזלזל בקדושת השבת שאינו מקדים הכנותיו לכבוד שבת כתקנת עזרא, והוא חומרא דאתי לידי קולא ופשוט, [והא דכתב הא"ר שחרית נראה דלאו דוקא אלא משום שאי אפשר היה בזמנו לכבס בלילה אבל מדינא ודאי שרי].

ואין לומר דאף שמדינא וודאי שריא אבל חזינן דמשום מנהגא אסור גם במקום כבוד השבת, דחזינן בדרכי משה הובא במ"ב (סימן תקנ"א ס"ק ל"ב) דאף משנכנס אב דאיסור כיבוס אינו אלא ממנהגא מ"מ אסור לכבס לכבוד השבת, דמ"מ מנהג כשר דעשירי באב קיל יותר ממנהג דתשעת הימים, וכמ"כ במג"א (סימן תקנ"א ס"א) יעו"ש, וא"כ אע"פ שממנהגא אסור לכבס לכבוד שבת בתשעת הימים מ"מ במוצאי ת"ב וודאי שרי.

יבואר אם לענין תספורת נמי מותר במוצאי ת"ב כשחל להיות בע"ש

ולענין תספורת יש לעיין בזה דבתספורת לא תיקנו להסתפר בחמישי משום כבוד השבת ואדרבא במג"א סימן ר"ס וכן הוא בט"ז שם כתבו בשם מהרש"ל, דמצוה לספר בע"ש ולא קודם שאז ניכר שהוא ליקרא דשבתא, וא"כ לגבי תספורת אפשר דאין להקל להסתפר במוצאי ת"ב שהוא ליל ששי, דמשום כבוד השבת מצוה להסתפר ביום ששי שהוא ע"ש.

אמנם לכאורה קשה ממתני' דשלהי תענית שאמרו ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת, ומבואר דגם לענין תספורת נמי שרי בחמישי, אמנם לענין שבוע שחל בו ת"ב דאיירי דת"ב חל ביום ששי, כיון שא"א לגלח בע"ש מותרין לגלח בחמישי משום כבוד השבת, משא"כ כשאפשר לגלח בע"ש, אדרבא מצוה יותר בגלוח בע"ש מאשר ביום חמישי, אמנם במג"א שם הקשה מהא דאנשי מעמד מגלחין בחמישי משום כבוד השבת, וע"ז נדחק דצ"ל דאיירי שא"א להם לגלח בע"ש ולהכי מותרין בחמישי יעו"ש,

ולפ"ז גם בענינו אם קשה לו לספר עצמו בער"ש, ואם לא יספר עצמו בליל ששי שהוא מוצאי ת"ב לא יספר עצמו בער"ש, מצוה לגלח בליל ששי אף שהוא מוצאי ת"ב וע"ז אמרו ובחמישי מותרין משום כבוד השבת.